

НЕСТАНДАРТНІ УРОКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНО-ЕМОЦІЙНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРОЦЕСУ ПІЗНАННЯ

Одне з головних завдань, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти — формування і розвитку духовно-моральних та інтелектуальних цінностей молодших школярів з урахуванням їх пізнавальних можливостей і потреб, що зумовлює удосконалення методики проведення уроків. Враховуючи вік учнів, їхній фізичний та розумовий розвиток, готовність до певних видів праці, об'єктивні можливості змісту навчальних предметів, вчитель має раціонально поєднувати індивідуальні і фронтальні форми роботи, впроваджувати інтерактивні технології. Але найважливішим компонентом навчання, на мій погляд, є виховання інтересу до засвоєння знань. Як показує практика, позитивні мотиви навчання, які були породжені соціальною позицією дитини в сім'ї та шкільному колективі, порівняно швидко втрачають свою актуальність, тому виникає своєрідний «мотиваційний вакуум». Попередити його появу, сформувати стійкий інтерес до здобуття знань, як показали спеціальні дослідження, можливо за певних педагогічних умов організації навчального процесу. Безперечно, як сонце всьому живому, так і розвиткові позитивної мотивації учіння потрібні стимулюючий і цілеспрямований вплив через систему педагогічних прийомів. А щоб цей вплив був дієвим і різнобічним, слід подбати про відповідну організацію навчальної праці учнів на уроці. Ефективними засобами розвитку живого інтересу до навчання в початкових класах є нестандартні уроки.

Основа нестандартних уроків — практична робота, дидактична гра або інтрига, що зближує процес навчання з основним видом діяльності молодших школярів — грою. Гра спонукає учнів до виконання більшої кількості вправ, сприяє набуттю більш міцних і свідомих знань, умінь і навичок. Такі уроки допомагають вчителю урізноманітнювати роботу, знімати навчальне напруження; вони сприяють розвитку розумової активності дітей, що активізує психічні процеси, викликає в учнів живий інтерес до процесу пізнання.

Незважаючи на всю важливість і значущість нестандартних уроків, слід пам'ятати, що вони не є самоціллю. Проте, це дієвий засіб для формування інтересу до вивчення навчальних предметів, для розвитку творчих здібностей учнів, для виховання товариського та доброзичливого ставлення до однокласників, виховання так званих інтелектуальних почуттів.

Форми і методи роботи, які застосовуються на нестандартних уроках, мають доповнюватися іншими методами і прийомами навчально-виховної роботи. Це допоможе забезпечувати доцільність змін у діяльності молодших школярів, підтримувати інтерес до матеріалу, що вивчається, зосереджувати увагу дітей на виконання пізнавальних дій, уникати втоми, яку викликає інтелектуальна робота.

Пропоную вашій увазі розробку одного з таких уроків: урок-мандрівку з математики в 1-м класі.

Математика.

1-й клас

Тема. Додавання чисел. Компоненти дії додавання (доданки, сума). Складання прикладів на додавання.

Мета. Розкрити зміст дії додавання. Ознайомити учнів з назвами компонентів дії додавання (доданки, сума). Вчити складати приклади на додавання. Закріплювати навички кількісної лічби. Розвивати мислення, просторові уявлення, кмітливість. Виховувати інтерес до пізнання навколишнього світу.

Обладнання. Демонстраційний матеріал: малюнки ведмедика (з геометричних фігур), білочки, їжачка; кошики з числами 9, 10; силуетні малюнки грибів з прикладами; лічильний матеріал (предметні картки); картки з назвами «доданок», «сума»; картки з обличчями «Емоції».

Хід уроку

1. Підготовка до вивчення нового матеріалу.

1. Повідомлення теми і мети уроку.

Сьогодні на уроці ми вирушимо у подорож до казкового математичного лісу. Там зустрінемо лісових мешканців. З їх допомогою ви виконаєте різні завдання і отримаєте нові знання з математики.

З яким настроєм вирушаємо у подорож? (Діти обирають картку з усміхненим обличчям). Бажаю вам зберегти цей настрій до кінця нашої подорожі.

2. Актуалізація опорних знань.

Перед стартом починаю рахувати від 1 до 10, від 10 до 1 (гра «Піймай помилку!»).

Не вийшло у мене правильно порахувати. Покажіть мені, як це треба зробити (*лічба виконується учнями*).

Щоб у лісі не заблукати, декого візьмемо з собою. А про те, хто стане нашим супутником, ви дізнаєтесь, коли напишете графічний диктант.

Зошит свій я відкриваю,
Та під нахилом кладу.
Олівець я так тримаю,
Сяду рівно, не зігнуся.
До роботи враз візьмусь.
Та, щоб гарно написати,
Треба пальці розім'яти

(пальчикова зарядка).

Раз, два, три, чотири, п'ять!
Починаємо писати.

Від червоної крапки на 3 клітини вправо, на 1 вгору, на 1 вправо, на 1 вниз, на 1 вліво, на 2 вниз, на 5 вправо, на 2 вгору, на 1 вправо, на 2 вниз, на 1 вліво, на 4 вниз, на 2 вліво, на 1 вгору, на 1 вправо, на 1 вгору, на 4 вліво, на 2 вниз, на 2 вліво, на 1 вгору, на 1 вправо, на 3 вгору, на 2 вліво, на 2 вгору. Домалуйте око, ротик. Тепер можна вирушати.

II. Робота над новим матеріалом

1. Каліграфічна хвилинка.

Кого першого зустріли?

Взимку ляже спати
Дядько волохатий.
Лиш тоді він встане,
Як весна настане.

(Демонстрація малюнка ведмедика з геометричних фігур). З яких геометричних фігур складається ведмедик?

Скільки ви знайшли трикутників, кругів, овалів? (1, 4, 8).

Запишемо в зошиті цифри, які позначають ці числа.

2. Розв'язування прикладів.

Їжачок на галявину прийшов
І грибочків багато знайшов.
Допоможіть йому, малята,
Грибочки в кошики зібрати.

(На дошці малюнки їжачка і двох кошиків з числами 9 і 10, а також силуетні картки грибів з прикладами $5 + 5$, $5 + 4$, $4 + 6$, $3 + 7$, $2 + 7$, $3 + 6$, $3 + 4$).

Який грибочок не будемо зривати? Чому?

3. Фізхвилинка.

Ми лісочком йшли, йшли,
Грибочок знайшли.
Присіли, зірвали,
У кошик поклали
І далі пішли.
Ми лісочком йшли, йшли,
Ягідку знайшли,
Нахилились, зірвали,
У кошик поклали
І далі пішли.
Ми лісочком йшли, йшли,
Горішок знайшли.
Потягнулись, зірвали,
У кошик поклали
І далі пішли.

Ми лісочком ходили,
Руду білочку зустріли.

4. Ознайомлення з термінами «доданки», «сума».

Наша білочка робить запаси на зиму: збирає горішки. На одному кущику знайшла 3 горішки, а на другому — 2. Складіть приклад на додавання: $2 + 3 = 5$. Щоб ви краще знали математику, білочка подарує вам картки, на яких написано назви чисел при виконанні додавання (повідомлення про доданки, суму, читання назв компонентів з карток).

Складаємо ще приклади (за предметними малюнками яблук, груш, листочків). Прочитаємо і розв'яжемо приклади, називаючи компоненти дії додавання: $4 + 2$, $5 + 3$, $3 + 4$.

5. Первинне закріплення. Запис прикладів під диктовку.

Перший доданок 3, другий доданок 1, знайти суму.

Перший доданок 2, другий доданок 6, знайти суму.

Перший доданок 7, другий доданок 1, знайти суму.

6. Фізхвилинка.

Трава низенька-низенька,
Дерева високі-високі.
Вітер дерева хитає, гойдає,
То вправо, то вліво,
То вперед, то назад,
То до самої землі схиляє.
Птахи летять, відлітають,
А діти тихенько за парти сідають.

7. Цікаві вправи.

У теплі краї відлітали ластівка, два журавлі, два граки та ще п'ять лелек. Скільки всього птахів?

Гляньте білочка одна
Визирає із дупла.
Ще одна стрибнула з гілки,
А за нею ще три білки.
Просимо вас, діти милі,
Щоб всіх білок полічили.
Дві синички, гарні пташки,
На вербі сиділи,
Три подружки-щебетушки
Раптом прилетіли.
Полічи веселих птиць.
Скільки на вербі синиць?
П'ять метеликів літають
І на квіточки сідають.
Прилетів ще один,
Сів на квіточку і він.
Полічимо швидко всіх,
Цих метеликів прудких.
Ішов їжак,
Знайшов буряк.
Знайшов ще шість —
З сім'єю з'їсть.
Скільки буряків
Всього в їжаків?

III. Підсумки уроку.

Наша подорож закінчилася. Які знання ми в ній здобули? Як називаються числа при дії додавання? Які завдання на уроці сподобались? Чи зберігся ваш гарний настрій таким, який був на початку уроку?

ІНТЕГРОВАНІ УРОКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Відомо, що в наш мінливий час успішній людині недостатньо тих знань, умінь і навичок, які були отримані нею в школі або вищому навчальному закладі. За змінами в науці і техніці встигає той, хто вміє диференціювати суттєве й несуттєве, класифікувати нову інформацію і робити власні висновки. Саме ці важливі розумові операції формуються під час інтеграції навчального матеріалу.

Інтеграційний підхід у навчанні не є новим відкриттям у педагогіці. Вперше поняття «інтеграція» було використано в XVII столітті Я.-А. Коменським у праці «Велика дидактика»: «Все, що знаходиться у взаємозв'язку, повинно викладатися в такому ж взаємозв'язку»...

Його наступником був Й.-Г. Песталоцці, який у своїй роботі «Лінгранд і Гіртруда» розглядає інтеграцію як метод навчання.

Німецький вчений і педагог Гербарт виділив основні етапи навчання, які використовувались у XVIII столітті:

- 1) ясність (зрозумілість);
- 2) асоціація;
- 3) система (інтеграція) — можливість самостійно скласти картину світу.

У XIX столітті К. Д. Ушинський зробив найбільший внесок у розробку інтегрованих курсів. Він розробив модель, структуру і напрямки інтеграції. Інтеграцією письма і читання вченому вдалося створити аналітико-синтетичний метод навчання грамоти.

У середині XX століття з усіх можливих концепцій виділено такі напрямки інтеграції:

- 1) інтеграція на основі праці;
- 2) інтеграція на основі взаємозв'язку загального і спеціального;
- 3) інтеграція на основі мистецтва та культурознавства;
- 4) інтеграція на основі центрів за інтересами.

Поняття «інтеграція» — це процес пристосування і об'єднання розрізаних елементів в єдине ціле за умов їх цільової та функціональної однотипності. У перекладі з латинської «інтеграція» означає «відтворення». Методичними принципами об'єднання предметів є:

- 1) опора на знання з багатьох предметів;
- 2) взаємозв'язок у змістах окремих дисциплін;
- 3) зближення однорідних предметів;
- 4) розвиток загальних рис для ряду предметів.

Протягом деякого часу вчені й педагоги висловлювали полярні думки стосовно впровадження інтегрованих курсів і уроків у початковій школі.

Негативними факторами є малочисельність навчальних дисциплін, необхідність сформулювати найважливіші навички: читати, писати, рахувати. Проведення інтегрованого уроку вимагає ретельної підготовки не тільки вчителя, а й наявності певних знань та умінь з ряду предметів у дітей. Саме цього не вистачає молодшим школярам.

До позитивних факторів інтегрування в початкових класах можна віднести те, що вчитель-класовод, який викладає всі основні предмети і добре знайомий з програмним матеріалом, найбільше підготовлений до розробки і проведення інтегрованих курсів й уроків. Дитина, йдучи до школи, вже володіє певним досвідом і знаннями, об'єднаними в цілісну картину світу. Її вже в школі розподіляє інформацію за різними дисциплінами — від загального до конкретного.

Інтеграція може бути повною або частковою. Характерною рисою початкової школи є повна інтеграція, а саме робота за інтегрованими курсами. Для інтегрування окремих навчальних курсів в початковій школі існують об'єктивні причини й передумови. Однією з причин є необхідність усунути переважанню дітей, скоротити кількість навчальних годин протягом тижня. У програмі початкової школи реалізуються такі інтегровані курси, як «Навчання грамоти» (1-й клас), «Я і Україна», «Основи здоров'я».

Частковою інтеграцією є проведення інтегрованих уроків, які вимагають дуже високого професіоналізму та ерудиції вчителів. Аналіз діючих програм для чотирирічної школи та вивчення досвіду вчителів, які застосовують інтегровані уроки, свідчать про широкі можливості для інтеграції навчального матеріалу з наступних предметів.

У 2-му класі поряд з попередніми напрямками інтеграції на першому плані — вивчення української мови.

Саме інтеграція словесної творчості з різними видами діяльності дитини і грою, спілкуванням з природою, музикою, малюванням, драматизацією дає можливість оволодіти орфографічними вміннями і правописними навичками через розв'язання мовленнєвих завдань.

За способами інтеграції видів діяльності виділено чотири основні типи інтегрованих уроків рідної мови й мовлення.

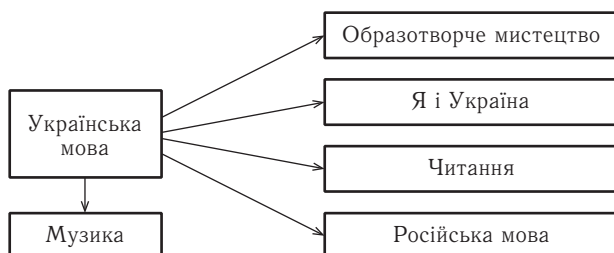
1. Ігрова та предметно-практична діяльність: малювання, інсценізація, відгадування загадок, діалог, хорівий спів з елементами танцю, ознайомлення з навколишнім, народознавство.

2. Спілкування з природою, народознавство, відгадування загадок, виразне читання віршів, інсценізація, малювання, дослідницька діяльність, елементи хореографії та фізкультури.

3. Сприймання музичного й образного світу; художня праця, народознавство, інсценізація, відгадування загадок, виразне читання віршів, елементи хореографії і фізкультури.

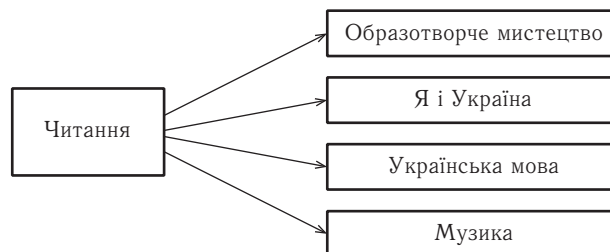
4. Сприймання та аналіз художнього і пізнавального тексту (на природничу, історичну, народознавчу тематику); слухання музики; сприймання картин, діафільмів, словесне малювання, інсценізація, елементи хореографії та фізкультури.

2-й клас

З оволодінням навичками читання відкриваються широкі можливості для ознайомлення з історією, географією, астрономією, народознавством та іншими дисциплінами, тому провідним для інтегрування в 3—4 класах є урок читання.

3—4-й класи

Отже, можливості для інтеграції широкі. Щодо кількості проведення інтегрованих уроків однозначної відповіді не може бути. Це залежить від вміння вчителя провести інтегрований урок так, щоб не було перевантаження дітей враженнями. Для цього треба завчасно проаналізувати календарне планування і відібрати з програми ті питання, які близькі за змістом або метою.

Інтеграція навчальних предметів — це вимога часу. Інтегрований урок стимулює пізнавальну самостійність, творчу активність та ініціативу учнів, дає можливість вчити дітей висловлювати свої думки.

Література

1. Баранов С. П. Педагогіка. — К.: Либідь. 1991. — 350 с.
2. Варзацька Л. О. Типи інтегрованих уроків мови та мовлення // Початкова школа. — 1996. — № 6.
3. Василюк А. М. Школа і вчитель: вчора і завтра. Причини і тенденції змін у світовій освіті // Рідна школа — 1999. — № 3.
4. Вакулєнко М. С. Інтегрування завдань з рідної мови й читання // Початкова школа. — 1994. — № 6.

С. В. ШИМЧИК,

вчитель початкових класів

ВИКОРИСТАННЯ ГРИ НА УРОКАХ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ І ЧИТАННЯ ЯК ОДНОГО ІЗ ЗАСОБІВ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Серед різноманітних засобів формування особистості, що широко обговорюються у вітчизняній та зарубіжній науково-методичній літературі, значне місце належить урокам розвитку мовлення.

Важливою передумовою успішного навчання молодших школярів є зацікавленість. Тому естетичне виховання на уроках розвитку мов-

лення пов'язується з комплексним розвитком морально-етичних відчуттів дітей, їхніх творчих здібностей.

Навчання молодшого школяра має бути цікавим, радісним, але водночас повинно забезпечувати глибоке засвоєння навчального матеріалу.

Завдання вчителя початкових класів не лише навчати, але й викликати в дітей емоцій-

не задоволення, радість від отриманих знань і від самого процесу їх засвоєння. В реалізації цього завдання особливої уваги заслуговує ігрова діяльність.

Використання ігор на уроках читання сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання, забезпечує розвиток кмітливості, уваги, вміння швидко орієнтуватись і знаходити правильне рішення.

Колективні ігри згуртовують дітей, допомагають формувати дружні взаємини між ними, вимагають дотримуватись правил, бути справедливими до товаришів.

Багато ігор на уроках розвитку мовлення містять елементи змагальності, що допомагає вчителю формувати в учнів правильне ставлення і до власних успіхів, і до тих, хто програв.

На уроках розвитку мовлення доводиться вирішувати багато естетичних, моральних та етичних проблем. Успішно вирішити їх можна за умови добре спланованого уроку. Пам'ятаючи, що емоційне самопочуття дитини значною мірою залежить від позитивної атмосфери в класі, вчителю слід забезпечувати її своїм доброзичливим ставленням до всіх учнів, урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, тактовністю і вмотивованістю своїх оцінних суджень.

Проведення ігор з дітьми і вмиле керівництво ними на уроках розвитку мовлення та читання потребує від учителя великої майстерності. Перед початком гри необхідно в доступній формі познайомити із сюжетом, розподілити ролі, визначити пізнавальне завдання, підготувати необхідне обладнання. У грі має брати участь кожен учень класу. А якщо безпосередньо грає тільки деяка частина учнів, то всі інші повинні виконувати ролі контролерів, суддів, коментаторів тощо.

Пояснюючи правила гри, слід намагатися, щоб діти самостійно відчували її значення, виявляли ініціативу, керувалися попередніми поясненнями вчителя, не чекали додаткових вказівок. Важливим є темп ігрової діяльності. Якщо він надто швидкий, учні не встигають подумати і дають неправильні відповіді. Але й уповільнений темп шкодить, бо знижує інтерес школярів, не відповідає їхній природній рухливості.

Через певний час треба вносити в гру деякі зміни, ускладнювати завдання, враховуючи засвоєний матеріал, індивідуальні особливості молодших школярів. У більшості ігор на уроках розвитку мовлення і читання потрібно використовувати елементи змагальності, що також підвищує пізнавальну активність дітей. Наприкінці уроку вчитель разом з дітьми підводить підсумки змагання, звертає увагу на злагоджену роботу учасників команд, що сприяє вихованню почуття колективізму. Необхідно поставитись з великим тактом до тих дітей, які пропустились помилок. Помилки учнів треба аналізувати не в ході гри, а по її закінченні, щоб не порушити враження.

Для збагачування словникового запасу дітей, розвитку уміння розуміти і говорити українською мовою та з метою ознайомлення з давніми звичаями нашого народу, виховання любові до природи та всього оточуючого, слід застосовувати таку форму роботи з дітьми, як гра-інсценізація.

Інсценізація — це переробка літературного твору (прозового, поетичного) для постановки його на сцені.

Інсценізуємо щедрівки, заклички, веснянки, казочки, лічилки. Щедрівки, заклички можливо використовувати під час мовних розминок для формування вміння чітко вимовляти звуки.

Приклад.

Дівчата:

Дощику, дощику, припусти!
Ти, зелена веснонько, ой прийди!

Хлопці:

Дощику, дощику, поливай,
Нас, маленьких діточок, звеселяй.

Можливе обирання героїв казок за допомогою лічилок.

Наприклад:

Вибіг Гришка на доріжку,
На доріжці сидить кішка.
Взяв з доріжки Гришка кішку,
Хай піймає кішка мишку.

При вивченні теми «Весна».

Дівчата:

Веселики-журавлі,
Що несете на крилі?
Чи то радість, чи то сміх,
Може, снігу повний міх?

Хлопці:

Несемо нам всім тепло,
Щоб усе цвіло й росло.

Промовляння вірша 1—2 рази (дівчатка й хлопчики).

Під час закріплення та осмислення вивченого, наприклад, в процесі роботи над казкою «Зайчикова хатка» проводиться підготовка до її інсценізації, пропонуються наступні питання:

— Чиї слова у казці повторюються?

— Вивчимо слова персонажів казки, щоб інсценізувати її.

— Чиї це слова? Що таке? Мабуть, у зайчика малого лихо трапилось тяжке? (промовляння хором 1—2 рази)

— Хто промовляв такі слова?

Ой, мене прогнала з хати люта злодійка хвостата?

Ой, куди ж тепер піду?

Де я захисток знайду?

А кому належать ці слова? (Пес, вовк, ведмідь, кабан, півник)

Годі, годі, зайчик, плакати.

Витри слізючки свої.

Знаю я цю розбишаку, зараз вижену її.

Чії це слова?

- От як схожу, як підскачу.
- Полетять від тебе клоччя.
- На шматочки роздеру.
- Ще й на порох розітру.

Після вивчення слів персонажів приступає-

мо до інсценізації епізодів казки: розмова лисиці і зайця, діалоги тварин з зайцем, показ та відтворення подій за допомогою жестів, міміки, рухів.

Таким чином відбувається найбільш ефективно засвоєння української мови.

Т. В. КОВАЛЬ,

вчитель початкових класів

КАЗКА «ВЕСЕЛІ ПРИГОДИ КОРИСНИХ РЕЧОВИН»

Мета. Розширити уявлення дітей про поживні речовини, про корисну для здоров'я їжу; ознайомити з принципами здорового харчування; виховувати дбайливе ставлення до власного здоров'я, прагнення берегти своє здоров'я, зважаючи на його цінність і значущість для людини.

Дійові особи: ведучий, бджоли, Вуглеводик, Жирок, Білок, Організм, Лис, лисенята, бобри, Ведмедиця, ведмежата.

Ведучий

В одному царстві-господарстві
І в нескінченному багатстві
Лапятих щедрот садовини
Жили-були смішні речовини.
Не здивуєш ти навіть бджілок
Іменами: Вуглеводик, Білок та Жирок.
В radoсах, а не в тузі
Жили наші веселії друзі.
Один одного дуже любили
І за всіх вони щиро раділи.
Якось ввечері, вже після школи,
Знервувалися жовті бджоли.

Бджоли

А ще вчора друзяки всміхались,
А сьогодні вони сперечались!
Що це коїться з ними, малята?
Чи вселилися в них чортенята?

Ведучий

Білок відокремитись хоче,
Не дає усім спати серед ночі.

Білок

Організму даю допомогу не просту
Для нормального розвитку й росту!
А ви тільки мені в допомогу!

Ведучий

В речовинах посіяв тривогу.
Пекти раків почав наш жирок.

Жирок

Ти гадаєш, я зайвий, дружок?
Як надворі почне віхола —

Я віддам організму побільше тепла.
Як залишу хоча б на хвилину —
Перетвориться він у холодну крижину!
Масло вершкове і масло рослинне —
Джерело жирку первинне!

Вуглеводик

Я потрібен всьому організму!
Для працездатності та оптимізму!
Що створила руками людина —
Це моєї невтомної праці частина.
Одяг, їжа, ляльки і взуття —
Все, що треба всім для життя!

Ведучий

Всі не можуть поснути, бідолашні,
І сварки назрівають тут справжні!

Бджоли

Краще б вам не голосити,
А вибачення одне у одного просити!
Вам дуже хочемо допомогти
І розв'язання вашій сварці віднайти.

1-ша бджола

Не припускатись більше помилок
Зачаклує вас різнобарвний пилок.

2-га бджола

Як тільки закружляє над головою

цвіт —

Одразу ви потрапите в інший світ!

3-тя бджола

Ви, друзяки, не баріться,
Розуму й поваги там навчіться.
До кожної тварини прислухайтеся,
Хто з вас важливіший дізнайтеся.

Ведучий

Чаклувати бджоли стали,
Слова дивні бормотали,
Пилком срібним посипали —
Вмить друзяки ті пропали!
Опинившись біля кручі,
Там, де всі ліси дрімучі,
Вуглеводик заволав.

Вуглеводик

І невже це я пропав!?
Темно тут, хоч око виколи,
І шукати звірів усіляких ніколи!

Ведучий

Аж раптом через темний ліс
Пробирається хитрий лис.

Лис

Що ви тут робите, чужинці?
Ваш запах відшукав я на стежинці.
Смачненького так закортіло,
Напевно, це тобі не пощастило!

(обнюхує Білок)

Білок

Не їж мене, рудий!
А краще таємницю нам відкрий.

Жирок

Ми ж не просто тут опинились!
Брати ми, і між собою посварились!

Лис

У чому ваша справа?
Хіба у сварці є якась забава?
В родині головне — повага,
А ось білок для мене зараз —

перевага.

Повинен я його хоч цілу ніч шукати,
Щоб лисенят моїх нагодувати.

Лисеня 1

Він малятам дає допомогу не просту.

Лисеня 2

Для хорошого розвитку й росту!

Білок

Ти не журись, тримай від нас дарунок,
Для лисеняток молока свіженького
пакунок.

Лис

От спасибі, я скоріше
Накормлю дітей побільше.

Лисеня 1

Тато, тато, час іти!

Лисеня 2

Напечеш нам пироги?!

Ведучий

А бджоли все спостерігали,
Пилком червоним посипали
І друзяки знов пропали!

Серед річки на човні
Опинилися вони.

Все навколо у квітках,
Білки скачуть по гілках.
Поміж дивної краси
Чутно дружні голоси...

Жирок

Брате, глянь:
Місток, будинки,
Якісь палати і смішні хатинки!

Білок

Що це за дивне, гарне місто!
Гляди, місток звисає, як намисто.

Вуглеводик

Робітники так схожі між собою
І всі працюють дружною юрбою!
Як звати вас, трудівники?

Бобри

І ми вітаєм вас, мандрівники!

1-й бобер

Бобрами звать нас перехожі.

2-й бобер

Ми між собою дуже схожі!

3-й бобер

Ми будемо хати,
Прокладаємо мости.

Жирок

Ця робота дуже складна,
І не кожному під силу вона!

1-й бобер

Нам потрібні вуглеводи
Для великої і плідної роботи!

Вуглеводик

А як між собою ладнаєте?
І хто з вас найкращий, знаєте?

2-й бобер

Ми всі найкращії майстри,
А також рідні брати!

3-й бобер

Якщо не будемо ладнати —
Не зможемо так добре працювати!

Вуглеводик

За хорошу і добру пораду
Тримайте корисну лозу винограду.
Вона вам дасть багато сили
Щоб все зробити ви зуміли!

Бобри

Хочем вам одне сказати:
Лиш добрими словами називати
Повинні ви всіх навкруги,
Тоді усе вам буде до снаги!

Ведучий

Бджілки поради добре чули,
Пилок на друзів синій здули.
Все закружляло, заіскрилось,
Похолодало, засніжилось.
Чудо-сани прилетіли,
Ведмежата в санях білі.
Їде у санях цариця —

Жирок

Це полярна ведмедиця!

Ведмедиця

Кружляє ніжно білий пух,
Тримайте теплий свій кожух.

Білок

Яка в вас дивная країна,
Вона пухкенька, як пір'їна!

Вуглеводик

А ці біленькі горби,
Неначе подушки вони!

Ведмедиця

Завжди тут біло навкруги —
Це небо струшує сніги,
Нам наганяє холоди,
І воду скоує в льоди!

1-ше ведмежа

Щоб не змерзли лапи від водички

2-ге ведмежа

Мама дає нам теплі рукавички.

1-ше ведмежа

А взагалі-то шубка в нас тепленька.

2-ге ведмежа

І шапочка з помпонами гарненька

1-ше ведмежа

Як натрусить білий сніжок

2-ге ведмежа

Допомагає зігрітись у шубці жирок.

Ведмедиця

Так, він для нас багато значить!

Ведучий

І наш жирок почав тлумачить:

Жирок

Як надворі почне віхола,

Я віддам організму побільше тепла!
Як залишу хоча б на хвилину —
Перетвориться він у холодну крижину.
Для них велике значення я маю,
І залюбки свої теплом їх зігріваю!

(дає подарунки)

Дарую вам масло вершкове і масло
рослинне —
Це джерело жирку первинне!

Ведучий

Бджоли друзів привітали
І навколо залітали.

Бджола 1

Хочемо вас привітати.
Міцної дружби побажати.

Бджола 2

Ви впорались з завданнями складними
І всю пригоду залишалися смішними!

Ведучий

Різні квіти опилили
Та братів пилком умили.
І не встигли оглянутись,
Як додому повернулись.
Там чека на них сюрприз:
Спільний друг їх Організм.

Організм

Чув бджілки розповідали,
Що ви у подорож літали.
Чи вдалось вам відпочити?
(звертається до бджіл)
А вам їх розуму навчити?

Бджола 3

Ой ти знаєш, рідний друже,
Нас порадували дуже!

Організм (до бджіл)

Дякую вам за роботу,
Допомогу і турботу.
(звертається до всіх)

Ми — великий будинок,
І складається він із маленьких
цеглинок.

Будування починається з підлоги.
Ви не зможете без допомоги!
Між собою повинні всі дружити,
У злагоді і в мирі жити!
Зрозумійте істину одну:
Завдяки вам я навчаюсь і росту,
працюю і живу!

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 4-МУ КЛАСІ

Тема. Практичне ознайомлення з формами ступенів порівняння прислівників.

Мета. Вчити утворювати ступені порівняння прислівників; вводити прислівники в речення; розвивати мовлення дітей, поповнювати словниковий запас учнів; виховувати наполегливість у навчанні.

Обладнання. Картки для індивідуального опитування; картка-ребус (індивідуально); таблиця-схема; диференційовані картки.

Хід уроку

I. Організація класу

Привітання.

II. Актуалізація опорних знань.

1. Гра-нароощування «Продовж ланцюжок»

1 уч.: весело, ... красиво,

2 уч.: весело, красиво, ... тепло, ...

3 уч.: весело, красиво, тепло, чітко (*так*

16 учнів).

— Як об'єднати ці слова?

— Що таке прислівник? З якою частиною мови пов'язується?

— На що вказує?

— На які питання відповідає?

— Яку роль в реченні виконує?

2. Розв'язи приклади (інтеграція)

У + д + пень — п = Удень

В + вечеря — я + і = Увечері

— До якої частини мови належать ці слова? (*Це прислівники*)

— У чому їх складність? (*Це словникові слова*)

3. Самодиктант

— Запишіть словникові прислівники, які називають дні тижнів, напрямки руху, вказують на час дії.

Позавчора, вчора, учора, сьогодні, завтра, післязавтра, ліворуч, праворуч, назад, вперед, взимку, влітку, вночі, вдень

4. Робота в парах (*на партах картка-ребус*)

Знайди ключ, прочитай і запиши прислів'я

	1	2	3	4	5	6	7	8
А	В	Щ	Р	Н	І	З	И	Д
Б	Е	О	Ї	Ц	Ч	Б	Ш	Ж

2А2Б 1А3А 3Б4В4Б5А 4А1Б 6А3А2Б6Б7А7Б
1А1А1Б5Б 1Б3А5А 4А 1Б 8А2Б8Б1Б4А1Б7Б
(*Що вранці не зробиш, ввечері не доженеш.*)

— Поясни, як ви розумієте це прислів'я.

III. Вивчення нового матеріалу.

1) Від якої частини мови найчастіше утворюються прислівники? (*Від прикметника*)

— Яким способом (*суфіксальним*)

— Сьогодні ми навчимося утворювати нові форми прислівника суфіксальним та префіксальним способом.

2) Робота за опорною схемою.

3) Первинне закріплення (*робота біля дошки*).

Утворити просту форму вищого і найвищого ступенів порівняння:

весело — веселіше — найвеселіше

глибоко — глибше — найглибше

голосно — голосніше — найголосніше

чітко — чіткіше — найчіткіше

слабо — слабкіше — найслабкіше

4) Самостійна робота (групова робота).
Утворити просту форму вищого і найвищого ступенів порівняння.

I гр.	II гр.	III гр.
ясно	зелено	прудко
тепло	рівно	сміливо
ніжно	холодно	брудно
високо	важко	низько

5) Ознайомлення з прислівниками, які при утворенні змінюють основу.

добре — краще — найкраще погано — гірше — найгірше

IV. Закріплення вивченого матеріалу.

1. Робота за підручником (впр. 168).

2. Ознайомлення із субстантивованими прислівникам (прикметниками). Впр. 170.

3. Складання речень з прислівниками.

I група. Під час екскурсії в Карпатських горах наша група піднімалась все вище і вище.

Це дерево *вище* стає з року в рік.

II група. Я став *краще* розв'язувати приклади.

Краще сонечка — лише мама.

Складніше завдання розвиває мислення.

Математика мені дається складніше, ніж мовлення.

4. Диференційоване завдання.

На картках прикметники: *якнайкраще, скоріше чесно, більш вимогливо, тонше, низько, близько, приємно, набагато більше, значно корисніше, точніше, сміливо, відповідальніше, швидше, боязко, високо, куди легше.*

- I група — вписати звичайні прислівники.
 II група — вписати прислівники простої форми вищого і найвищого ступенів порівняння.
 III група — вписати прислівники складеної форми.
 IV група — скласти твір на тему «Мрію стати успішною людиною», використовуючи при-

слівники вищого і найвищого ступенів порівняння.

V. Підсумок уроку.

- Які форми ступенів порівняння прислівників можна утворити?
- Якими способами?
- Наведіть приклади.

Виховує кожна хвилина шкільного життя

О. М. ГОЛОВАТА,
педагог-організатор

ВИХОВАННЯ — ЦЕ ПОСТІЙНЕ ДУХОВНЕ ЗБАГАЧЕННЯ ДИТИНИ

О. М. Головата

Виховання — це вплив на серце тих, кого ми виховуємо.

Лев Толстой

Діти — активні учасники життя, а не сторонні спостерігачі. Вони радіють тому, в чому беруть участь, виявляють винахідливість у праці, бажання взяти на свої плечі важкі справи. Вони наповнені вірою в життя. Без почуття впевненості в собі, власне, немає особистості. Кожна людина повинна чітко знати свої можливості, здібності, чого вона хоче досягти. А коли є впевненість у своїх силах, легше подолати будь-які перешкоди і труднощі на своєму шляху, і дитина не розгубиться у складній ситуації.

Виховання — багатогранний і складний процес, важливість якого неможливо переоцінити. Виховання передбачає формування у дитини єдиної системи цінностей і соціальних компетенцій. А це ставлення до себе і своїх батьків, відношення до природи, суспільства, своєї країни.

Мета виховної роботи в школі — виховання громадянина України, який усвідомлює свою належність до сучасної європейської цивілізації, підготовлений до життя і праці у XXI столітті.

Система виховної роботи школи передбачає реалізацію наступних завдань:

— Формування в учнів правової свідомості, виховання громадянської відповідальності, культури поведінки та свідомої дисципліни.

— Формування різнобічно розвиненої, духовно і морально зрілої особистості, готової відповідати на виклики сучасного життя.

— Виховання відповідального ставлення до навчання і праці, підготовка до свідомого вибору професії.

— Забезпечення повноцінного фізичного розвитку, зміцнення здоров'я й формування в учнів санітарно-гігієнічної культури.

— Формування в учнів естетичної культури, розвиток індивідуальних творчих здібностей і талантів дітей.

— Виховання в учнів політичної свідомості, суспільної активності, формування цілісної наукової картини світу, сучасного світогляду.

Школа має бути конкурентоздатною й престижною, а це можливо лише в режимі неперервного розвитку і творчого пошуку прогресивних технологій, методів підвищення професіоналізму на педагогічному та управлінському

Команда КВК «ННЭН» — переможець районного фестивалю шкільних команд 2011—2012 років

рівні. Вирішуючи ці завдання, школа забезпечує різні види діяльності в широкому спектрі позакласної сфери: гуртковій, профільній, спортивній, художньо-естетичній роботі, максимально сприяючи розвитку кожної дитини як особистості.

Виховна робота у 2011/2012 навчальному році була спрямована на впровадження інноваційних форм і методів виховання, продовження багаторічних традицій нашої школи щодо патріотичного виховання, збереження історичної пам'яті.

Педагогічний колектив школи вважає головним у своїй роботі спільну діяльність учнів і вчителів. Ми використовуємо різноманітні

форми і методи роботи: колективні творчі справи, години спілкування, бесіди, свята, зустрічі, екскурсії, конкурси, огляди, акції, виставки.

Адміністрація школи забезпечує участь дітей у Всеукраїнських, обласних, міських та шкільних конкурсах, фестивалях, олімпіадах, засіданнях МАН. Щорічно школа має переможців, лауреатів та призерів багатьох конкурсів.

З метою стимулювання виховної роботи в школі діє рейтингова система оцінки діяльності учасників навчально-виховного процесу на основі показників моніторингу громадянської активності та результативності класів, учнів, вчителів. Як підсумок виховної діяльності класних керівників, класних колективів в кінці навчального року відбувається нагородження переможців конкурсів «Учитель року», «Учень року», «Класний колектив року», «Класний керівник року». Колективи отримують дипломи, а переможець щорічного конкурсу «Клас року» — почесний кубок школи.

У школі створено куточок «Сторінки історії» та експозиція в актовому залі «Історія Одеси». В кабінеті, де знаходиться куточок «Сторінки історії», систематично проводяться тематичні, оглядові екскурсії для гостей та учнів школи. Організуються тематичні виставки, зустрічі з ветеранами війни.

Принцип учнівського самоврядування в нашій школі «Самі вирішили — самі зробили — самі відповідаємо» є одним із найважливіших. Школа опікується інтересами і проблемами дітей, тому стала улюбленим місцем, де учні не

лише вчать, а й живуть повноцінним духовним життям.

Потрібно зазначити, що модель виховної системи школи дозволяє заздалегідь прогнозувати перетворення, синтезування знань учнів, їх умінь, природних здібностей та використання цих факторів під час вирішення виховних цілей. Виховна система спеціалізованої школи № 121 відображає суть виховання не як проведення певної кількості заходів, а як взаємодію вчителів і учнів щодо реалізації спільних планів.

Отже, система виховної роботи в школі — це комплекс виховних цілей, спільна діяльність учнів і педагогів, спосіб життя учнівського колективу, всі аспекти якого підлягають одній меті — створення умов для цілеспрямованого розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України.

Стратегія роботи на новий навчальний рік — це дитина, яка насамперед повинна бути здоровою, володіти сучасними технічними засобами комунікації, зорієнтованою на професійне самовизначення, знати права та поважати закони.

Психолог в школі

О. А. НАНKOBA,

психолог-методист, практичний психолог ОСШ № 121

ПІДГОТОВКА ДИТИНИ ДО ШКОЛИ (рекомендації батькам майбутніх першокласників)

Вступ до школи і початковий період навчання — важливий період в житті дитини. Спостереження фізіологів, психологів і педагогів показують, що серед першокласників є діти, які внаслідок індивідуальних психофізіологічних особливостей важко адаптуються до нових для них умов, частково справляються (або не справляються зовсім) з режимом роботи і навчальною програмою. Ці діти викликають занепокоєння вчителів.

Школа ставить дитину-першокласника в умови, які вимагають від неї певного рівня продуктивності дій.

З метою визначення рівня готовності дітей для вступу до школи доцільно виявити ступінь шкільної зрілості.

Шкільна зрілість означає рівень морфологічного, функціонального й інтелектуального розвитку дитини, який дає змогу зробити висновки про те, що вимоги систематичного навчання, різного роду навантаження, новий режим життя не будуть для неї надто виснажливими.

Напрями формування шкільної зрілості дітей шестирічного віку

1. Орієнтація в просторі

Особливі труднощі для дошкільнят можуть становити вправи на орієнтацію в просторі. Це вміння дуже важливе для успішного навчання в школі.

2. Наочно-образне мислення

Розв'язання багатьох інтелектуальних завдань під час шкільного навчання потребує розвитку образного мислення учнів на основі засвоєних ними узагальнених знань про предмети, явища та події навколишнього світу.

3. Словесно-логічне мислення

Шкільне навчання будується на засвоєнні словесно сформульованих правил. Щоб вільно оперувати ними, дитина повинна мати добре розвинуте словесно-логічне мислення, яке базується на наочно-образному мисленні і є його природним продовженням.

4. Розвиток мовлення

Процеси мислення і мовлення нерозривно пов'язані між собою. Рівень оволодіння мовленням — показник розумових здібностей і загального психічного стану дитини. Отже, це важлива складова готовності її до шкільного навчання. Добре розвинуте мовлення передбачає вміння зв'язно, послідовно і зрозуміло для інших описувати предмет, картину, подію, передавати хід своїх думок, пояснювати те чи інше явище, логічно розмірковувати на задану тему.

Особистісна готовність дитини до школи

Особистісна готовність дитини до школи — дуже важливий компонент психічного розвитку малюка. Вона проявляється у ставленні дошкільника до навчання, вчителя, самого се-

бе. Вступаючи до школи, дитина має бути готовою до нових взаємин з дорослими та систематичної інтелектуальної роботи.

Важливими умовами готовності дитини до школи є:

1. *Вміння підпорядковувати власні дії виконанню навчального завдання.*

Причиною неуспішного навчання маленьких учнів найчастіше буває недостатній інтелектуальний розвиток або фізична слабкість. Дитині, в якій слабка сила волі, важко дотримуватись вимог шкільного життя, їй складно опанувати свої емоції та бажання. Вона переважно керується найближчою метою та визначеними нею завданнями.

Провідний чинник вольового потенціалу дитини — спілкування з однолітками та дорослими. Соціально значуща для дитини особа є взірцем, який впливає на її поведінку. Орієнтуючись на позитивний зразок, дитина здатна докладати певних зусиль, проявляти стриманість.

Успішність навчання в школі великою мірою залежить від здатності учня сприймати умовність навчальної ситуації, підтримувати рольові стосунки «учитель-учень».

2. *Вміння дитини будувати стосунки з однолітками.*

Процес навчання в школі має колективний характер, що передбачає взаємодію та співпрацю всіх його учасників. Тому особливого значення для дитини набуває засвоєння правил поведінки у товаристві однолітків. Оволодіння цими правилами забезпечує гуманістичну спрямованість особистості, уміння співвідносити власні інтереси з інтересами інших людей, встановлювати з однолітками партнерські стосунки.

Діти, які не опанували правила спілкування з однолітками, не вміють з повагою ставитись до інших. Такі діти часто бувають конфліктні, заздрісні, нерідко агресивні. Усе це гальмує їхню адаптацію до нових соціальних умов, входження у дитячий колектив. Отже, дуже важливим моментом особистісного розвитку дитини є знання норм спілкування та розуміння їхньої необхідності.

3. *Розвиток самосвідомості. Розуміння дитиною того, що вона собою представляє, які здібності має, як до неї ставляться інші люди.*

Найяскравіше самосвідомість проявляється в самооцінці — в тому, як дитина оцінює свої успіхи та невдачі, свої якості та можливості. Найчастіше у дошкільнят самооцінка завищена, що зумовлюється специфікою віку. Проте в деяких дошкільнят вона може бути заниженою, що може спричинити неуспішність навчання в школі, оскільки викликає страх зазнати невдачу, почуття постійної тривоги. Розвиток у дитини впевненості в собі, формування почуття особистої гідності досягаються створенням для неї «ситуації успіху».

Дуже важливо прищепити дитині віру в свої сили, не допускати виникнення заниженої самооцінки. Для цього треба частіше її хвалити, ні в якому разі не сварити за допущені помилки, а тільки показувати, як їх виправити, щоб покращити результат.

«Чи готові ви бути батьками школяра?»

Тест для батьків майбутніх першокласників (Колеченко А. К., Летунова В. Е., Орлова В. В. *Як підготувати дитину до школи.* — СПб., 1997).

1. Мені здається, що моя дитина буде навчатися гірше за інших дітей.

2. Я боюся, що моя дитина буде часто ображати інших дітей.

3. На мій погляд, чотири уроки — надто важке навантаження для маленької дитини.

4. Важко бути впевненим, що вчителі молодших класів добре розуміють дітей.

5. Дитина може добре вчитися тільки у тому випадку, якщо вчителька — його власна мама.

6. Важко уявити, що першокласник може швидко навчитися писати, читати й рахувати.

7. Мені здається, що діти в цьому віці ще нездатні товаришувати.

8. Боюся навіть думати про те, що моя дитина залишиться без денного сну.

9. Моя дитина часто плаче, коли до неї звертається незнайома доросла людина.

10. Моя дитина не ходить до дитячого садка і ніколи не розлучається з мамою.

11. Початкова школа, на мою думку, мало чому може навчити дитину.

12. Я боюся, що діти будуть дражнити мою дитину.

13. Мій малюк, на мою думку, значно слабкіший за своїх однолітків.

14. Боюся, що вчителька не має можливості оцінити успіхи кожної дитини.

15. Моя дитина часто каже: «Мамо, ми підемо до школи разом?»

1	2	3	4	5
6	7	8	9	10
11	12	13	14	15
Всього:				

Для обробки результатів скористуйтеся таблицею. Для цього закресліть номери тих запитань, на які ви відповіли позитивно, а потім підрахуйте кількість закреслених номерів по кожному стовпчику окремо. Отриману суму запишіть у нижній пустій клітинці кожного стовпчика. У графі «Всього» поставте загальну кількість закреслених цифр.

Що означають отримані цифри?

Якщо сума позитивних відповідей 4 або менше балів — у Вас є всі підстави з оптимізмом чекати першого вересня — Ви достатньо го-

тові прийняти нову соціальну роль Вашої дитини.

5—10 балів — Вам бажано краще підготуватися до можливих труднощів.

10 балів і більше — подумайте над своїми відповідями ще раз, можливо, Вам слід порадитися з психологом.

Що означають суми у стовпчиках таблиці? Зверніть увагу на ті, де сума 2—3 бали.

1 стовпчик — можливо, з дитиною необхідно зайнятися іграми й завданнями, які розвивають увагу, пам'ять, мислення, тонку моторику.

2 стовпчик — зверніть увагу на те, чи вміє Ваша дитина взаємодіяти з іншими дітьми.

3 стовпчик — можна прогнозувати певні ускладнення, пов'язані зі здоров'ям Вашої дитини, але є ще час зайнятися загартовуванням та зміцненням здоров'я.

4 стовпчик — можливо, що у дитини виникнуть труднощі у взаєморозумінні з вчителем.

5 стовпчик — Ваша дитина недостатньо самостійна, можливо вона занадто прив'язана до матері.

Література

1. Безруких М. М., Ефименкова С. П. Знаете ли вы вашего ученика. — М. Просвещение, 1991.
2. Валиуллина В. Десять заповедей для мамы и папы будущего первоклассника // Школьный психолог. — 1998.
3. Головань Н. О. Ми готові до школи? — К-д, 1993.
4. Колеченко А. К., Летунова В. Е., Орлова В. В. Як підготувати дитину до школи. — СПб., 1997.
5. Лескова А. А. Проблема адаптации первоклассников к школе. — Одесса, 2003.
6. Реан А. А., Костромина С. Н. Как подготовить ребенка к школе. — СПб., 1998.
7. Уруптаева Г. А., Афонькина Ю. А. Практикум по детской психологии. — М., Просвещение, 1995.